

ความสัมพันธ์ล้านช้างไตเวียดระหว่างค.ศ. 1471-1591
The Relationship between the Lanxang Kingdom
and the Daivet Kingdom during 1471 A.D. -1591 A.D.

สุธิตา ตันเลิศ^{1*} และ อนันท์ธนา เมธานนท์²
Sutida Tonlerd^{1*} and Annathana Methanon²

¹หลักสูตรภาษาและวัฒนธรรมอาเซียน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

²หลักสูตรนวัตกรรมและการจัดการทางวัฒนธรรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

^{1*}ASEAN Languages and Cultures, Liberal Arts Faculty, Ubon Ratchathani University

²Innovative and Cultural Management, Liberal Arts Faculty, Ubon Ratchathani University

*E-mail : sutida.t@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

ความสัมพันธ์ล้านช้างไตเวียดช่วง ค.ศ. 1471-1591 เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไตเวียดช่วง ค.ศ. 1353-1713 วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาพัฒนาการของสองอาณาจักรช่วง ค.ศ. 1471-1591 เพื่อสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้านของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในปัจจุบัน การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการวิจัยเอกสารชั้นต้น ชั้นรองและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย 1) ช่วง ค.ศ. 1471-1591 เป็นสมัยของการปฏิสัมพันธ์ของผู้นำสองรัฐอย่างเป็นทางการ โดยปรากฏในสงครามกับความขัดแย้ง 2) รากฐานความสัมพันธ์ของสองอาณาจักรช่วงจารีต คือ รากฐานความสัมพันธ์แบบยั่งยืนในรูปแบบความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้านของสองประเทศในปัจจุบัน

คำสำคัญ : ประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ อาณาจักรล้านช้าง อาณาจักรไตเวียด ช่วง ค.ศ. 1471-1591

Abstract

This study looked at the relationship between the Lan Xang and Dai Viet kingdoms between 1471 and 1591. It was part of a historical investigation into the relationship between the two kingdoms between 1353 and 1713. The study sought to elucidate the evolution of the aforementioned kingdoms between 1471 and 1591 in order to reflect the current special relationship between the Lao People's Democratic Republic and the Socialist Republic of Vietnam. This qualitative study relied heavily on primary and secondary sources, as well as other related documents. It was found that there was an official relationship between the leaders of the two countries during the investigation period, as evidenced by the war and conflict. The findings also revealed that the roots of the said kingdoms' relationship in the olden days had a contribution to the sustainable special relationship at the present time.

Keywords : History, Relationship, The Lanxang Kingdom, The Diaviet Kingdom, 1471-1591 A.D.

บทนำ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไคเวียด ช่วง ค.ศ. 1353-1713 โดยศึกษาพัฒนาการของสองอาณาจักรช่วง ค.ศ. 1471-1591 เพื่อสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้านของสองประเทศในปัจจุบัน รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหลังสงครามเย็นเอาไว้ 3 รูปแบบ ได้แก่ ต่างฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ ความสัมพันธ์พิเศษ และความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้าน ซึ่งมีเพียงประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเพียงประเทศเดียวที่ จัดอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้าน หมายถึง การช่วยเหลือระหว่างกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์สมัยจารีตช่วง ค.ศ. 1471-1592 เต็มไปด้วยเรื่องราวของสงครามกับความขัดแย้ง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประพทสิทธิ์และวินัย (2537) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรล้านช้างสมัยจารีต โดยใช้เอกสารจีน ได้นำเสนอความขัดแย้งระหว่างล้านช้างกับไคเวียดในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15 อันันท์ธนา (2556) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของล้านช้างกับไคเวียดในภาวะสงคราม ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 ช่วยอธิบายมูลเหตุที่หลักฐานเวียดนามไม่มีการกล่าวถึงอาณาจักรล้านช้างช่วง ค.ศ. 1592-1637 สืบเนื่องมาจากความขัดแย้งภายในของศูนย์อำนาจตั้งเกี่ยวกับศูนย์อำนาจทางตอนใต้ คือ กวางนาม หรือโคชินไชน่า ข้อสมมุติฐานของงานวิจัย คือความสัมพันธ์ของ รัฐจารีตล้านช้างกับรัฐไคเวียด คือรากฐานที่ส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของรัฐสมัยใหม่ระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในรูปแบบ “ความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้าน”

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยด้านเอกสารตามขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมเอกสาร และจัดกลุ่มเอกสารเป็น เอกสารขั้นต้น หมายถึง เอกสารร่วมสมัย หรือผลิตขึ้นในช่วงเหตุการณ์นั้น ๆ ได้แก่ เอกสารหมิงชื้อลู่ ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ เอกสารชั้นรอง หมายถึง เอกสารที่ผลิตขึ้นภายหลังเหตุการณ์ ได้แก่ พงศาวดารเวียดนาม (Đại Việt sử ký toàn thư 2 vols, 1998; Khâm định Việt sử Thông giám cương mục, 1998) พงศาวดารล้านช้าง (2457) พงศาวดารเมืองหลวงพระบาง (2460) พงศาวดารเชียงขวาง (วงกตรัตตะนะ, 1952; de Xieng Khouang, 1950) และเอกสารที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ หนังสือหรืองานวิจัยทางประวัติศาสตร์ บทความทางวิชาการ และอื่น ๆ อาทิ Histoire du Laos Française (Le Boulanger, 1931), History of Laos (Viravong, 1964) History of Laos (Manich, 1967) History of Vietnam (Taylor, 2013) บทความวิชาการ

ขั้นตอนที่ 2 ทิมวิจัยทำการทบทวนและวิเคราะห์ เอกสารขั้นต้น เอกสารชั้นรอง และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในภาพประวัติศาสตร์แห่งความขัดแย้ง สาเหตุของสงครามล้านช้างไคเวียด ช่วง ค.ศ. 1479-1483 สงครามล้านช้างไคเวียด ช่วง ค.ศ. 1479-1483 มีข้อสังเกตว่า หลักฐานของเวียดนาม 2 ชิ้น (Đại Việt sử ký toàn thư 2 vols, 1998; Khâm định Việt sử Thông giám cương mục, 1998) บันทึกเหตุการณ์สงครามครั้งนี้เอาไว้ พร้อมทั้งอธิบายคำเรียกคน กับสถานที่ สาเหตุการทำสงคราม และการเตรียมกองทัพ ในขณะที่ ชุดหลักฐานของรัฐบาลสยาม 2 ส่วนวน (โบราณคดีสโมสร, 2457; พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2460) กล่าวถึง กองทัพไคเวียดบุกล้านช้าง และกษัตริย์ล้านช้างหลบหนี ชุดหลักฐานอาณานิคม (Le Boulanger, 1931) กล่าวถึงจักรพรรดิเล่ผู้ตงบุกล้านช้างหลังการทำสงครามปราบอาณาจักรจามปา ชุดหลักฐานพระราชอาณาจักรลาว (Viravong, 1964; Manich, 1967) ได้ขยายโครงเรื่องการสงครามล้านช้าง-ไคเวียดจากชุดหลักฐานรัฐบาลสยามกับรัฐบาลอาณานิคม งานเขียนประวัติศาสตร์ลาวสมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ขีดขูดสายสัมพันธ์ลาว-เวียด ที่มีมาอย่างยาวนาน (หนูไซและคณะ, 2000)

ขั้นตอนที่ 3 ทีมวิจัยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารทั้ง 3 ชุด

ขั้นตอนที่ 4 ทีมวิจัยเรียบเรียงและนำเสนองานวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ฉบับรูปเล่มงานวิจัย และการเผยแพร่สู่สาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การนำเสนอปากเปล่า ตีพิมพ์ลงในวารสารวิชาการ และบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ลาว และวิชาประวัติศาสตร์เวียดนาม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผลการวิจัย

ผลวิจัยจากการสังเคราะห์เอกสารแสดงให้เห็นพัฒนาการของสองอาณาจักร ช่วง ค.ศ. 1471-1591 ดังนี้

ผลการวิจัยที่ 1 ความสัมพันธ์ของอาณาจักรล้านช้างกับไคเวียด ช่วง ค.ศ. 1479-1483 ด้านสงครามกับความขัดแย้ง

ประเด็นที่ 1 สาเหตุของสงครามล้านช้างไคเวียดเกิดขึ้นเนื่องจาก จักรพรรดิเลห์ญัตง ซึ่งเป็นหลานชายของจักรพรรดิเลเหล่ย ต้องการแก้แค้นเสียด็จปู่ จึงส่งกองทัพไคเวียดเข้าโจมตีล้านช้าง ความเดิมนั้น ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 15 ราชวงศ์หมิงปกครองไคเวียด ในห้วงเวลาสั้น ๆ (ค.ศ. 1402-1427) ผู้นำไคเวียด เลเหล่ยเมื่อครั้งเป็นผู้นำสามัญชนได้ลุกฮือขึ้นต่อต้านราชวงศ์หมิง หลบหนี กองทัพราชวงศ์หมิงเข้ามาอาศัยในพื้นที่ล้านช้าง เพื่อส่งสมุทกมลกำลังในการขับไล่กองทัพราชวงศ์หมิงออกจากดินแดนไคเวียด เจ้าล้านคำแดง ผู้เป็นโอรสของเจ้าสามแสนไทให้ความช่วยเหลือเลเหล่ย แต่ภายหลังกลับหันไปเข้าข้างจีน ด้วยการขับไล่สมุทกมลกำลังของเลเหล่ยออกจากอาณาจักรล้านช้าง (Khâm định Việt sử Thông giám cương mục vol.I, 1998; Le Boulanger, 1931)

ประเด็นที่ 2 สาเหตุของสงครามล้านช้างไคเวียดเกิดขึ้นจาก ขนพื้นเมืองจับช้างเผือกได้ จักรพรรดิไคเวียดทราบข่าว จึงต้องการที่จะดูขนช้างเผือก Boutevong ต่อมารับตำแหน่งมหาอุปราชก่อนแก้วได้จัดส่งขนช้างใส่แอบทองคำไปให้จักรพรรดิเลห์ญัตง แต่เจ้าเมืองพวนเปลี่ยนขนช้างเป็นซี่ช้างแทน ส่งผลให้จักรพรรดิอานามกริ้ว จึงรับสั่งให้กองทัพใหญ่ 6 กองเข้ามารุกราน หลวงพระบาง ซึ่งเป็นที่มาของ ตำนานซี่ช้างใส่กระบองถวายจักรพรรดิอานาม (Le Boulanger, 1931; Viravong, 1964; Jumsai Na Ayuthaya, 1967) อย่างไรก็ตาม หลักฐานสยาม ไม่ระบุสาเหตุที่กองทัพไคเวียดโจมตีหลวงพระบาง (โบราณคดีสโมสร, 2457; พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2460)

ผลการวิจัยที่ 2 พระปรีชาสามารถของเจ้าแท่นคำ ซึ่งเป็นพระโอรสของเจ้าไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้ว

เจ้าแท่นคำ ครองเมืองด่านซ้าย โอรสของเจ้าไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้วและขึ้นครองราชย์ในชื่อ เจ้าสุวธรรมบัลลังก์ เจ้าแท่นคำ สามารถขับไล่กองทัพไคเวียดออกนอกอาณาจักรล้านช้าง และแม่ทัพไคเวียดเสียชีวิต ณ รอยต่ออาณาจักรล้านช้าง-ไคเวียด ที่เมืองเชียงขวาง (โบราณคดีสโมสร, 2457) มีข้อสังเกตว่า เมื่อจักรพรรดิเลห์ญัตงสามารถพิชิตจามปา และผนวกอาณาจักรจามปา ให้เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไคเวียดได้แล้ว พระองค์ต้องการที่จะผนวกล้านช้างให้เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไคเวียดด้วย แต่เมื่อแม่ทัพพ่ายแพ้ต่อเจ้าชายล้านช้าง หรือเจ้าแท่นคำ การขยายอำนาจของไคเวียดมายังพื้นที่ฝั่งตะวันตก จึงยังดำรงอยู่ในพื้นที่ชายแดนของสองอาณาจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เขตปกครอง 7 แห่งของเมืองเชียงขวางที่ได้ผนวกเอาไว้ตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1430 เป็นต้นมา

ผลการวิจัยที่ 3 สงครามกับความขัดแย้ง ค.ศ. 1479-1483 สะท้อนความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้านของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่มีการติดต่อกันมาตั้งแต่ ค.ศ. 1353 ในรูปแบบพันธมิตรทางการเมือง แต่ความสัมพันธ์ล้านช้างไคเวียดช่วง ค.ศ. 1471-1483 เผชิญความขัดแย้ง สงครามระหว่างล้านช้าง-ไคเวียด ช่วยอธิบายรากฐาน “ความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้าน” มีภาวะการณ์ติดต่อกันหลายรูปแบบ เช่น สงครามกับความขัดแย้ง การช่วยเหลือเกื้อกูล และการส่งบรรณาการ

ผลการวิจัยที่ 4 กองกำลัง หรือกลุ่ม หรือผู้นำเวียดนามที่ทำการต่อต้านอำนาจรัฐไคเวียด หลบซ่อนตัว และส่งสมุทกมลกำลังในพื้นที่ชายแดนตะวันออกเฉียงเหนือของอาณาจักรล้านช้าง ได้แก่ บริเวณเชียงขวาง และบริเวณหัวพัน อาทิ ค.ศ. 1529

ผู้ปกครองในดินแดนหัวพัน หรือราชาหัวพันให้เขียนกิมใช้พื้นที่รวบรวมกำลังพลพื้นราชวงศ์เล (Khâm Định Việt Sử Thông Giám Cương Mục, vol.II, 1998)

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ดำเนิน “ความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้าน” ที่สะท้อนการเป็นเครือข่ายพันธมิตรทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มเคลื่อนไหวแบบสังคมนิยม หรือพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในสมัยอาณานิคม มีข้อสังเกตว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างกันมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์สมัยโบราณ ซึ่งติดต่อกันมาหลายรูปแบบ ได้แก่ เครือญาติจากตำนานขุนบรมราชาธิราช (สุธิดาและอนันท์ธนา, 2564) รัฐบรรณาการ (สุธิดาและอนันท์ธนา, 2564) และสงครามกับความขัดแย้งช่วง ค.ศ. 1479-1483 (สุธิดาและอนันท์ธนา, 2564) ซึ่งเป็นเหตุการณ์หลักที่สองอาณาจักรล้านช้าง-ไตเวียดได้ติดต่อกันอย่างเป็นทางการ ว่าด้วยสงครามกับความขัดแย้งช่วง ค.ศ. 1471-1591 ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มต่อต้านอำนาจรัฐไตเวียดใช้พื้นที่ชายแดนตะวันออกเฉียงเหนือของอาณาจักรล้านช้างเป็นพื้นที่หลบภัย หรือส่งสมุทกองค์กำลัง ปัจจุบันพื้นที่นี้ คือพื้นที่ยุทธศาสตร์และเส้นทางการค้าเชื่อมต่อกับเวียดนามและจีน รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในรูปแบบ “ความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้าน” โดยครอบคลุมการแลกเปลี่ยนช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันในด้าน เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมซึ่งเป็นเพื่อนมิตรที่ใกล้ชิดมาอย่างยาวนาน และความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนของสองรัฐนี้ไม่ได้เติมไปด้วยความราบรื่น เช่นดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าด้วยสงครามกับความขัดแย้ง

กิตติกรรมประกาศ

มาร์ติน ราทีร์ (Martin Rathie) ที่อนุเคราะห์แบ่งปันข้อมูลให้กับงานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

ประพฤทธิ์ สุกรัตน์เมธี และวินัย พงศ์ศรีเพียร. (2537). “บทบาทของล้านนาในวิกฤตการณ์ทางการเมืองในราชอาณาจักรลาว พ.ศ. 2002-2024. *วารสารรวมบทความประวัติศาสตร์*, 16, 98-110.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2460). *พงศาวดารเมืองหลวงพระบาง พ.ศ. 2460. ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 11.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

โบราณคดีสโมสร. (2457). *พงศาวดารล้านช้าง ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 1 พ.ศ. 2457.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทย ณ สะพานยศเส. วงกตรัตตะนะ, คำหมั่น. เจ้า. (1952). *พงศาวดารเมืองพวนลำดับกษัตริย์เมืองพวนและผู้สืบสายสกุล พ.ศ. 2495.* เวียงจันทน์: ลาวทันสมัย.

สุธิดา ตันเลิศ และอนันท์ธนา เมธานนท์. (2564). *โครงการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไตเวียดช่วงปี ค.ศ. 1353-1713.* ทนุอุดหนุนการวิจัยของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. งบประมาณปี พ.ศ. 2564.

อนันท์ธนา เมธานนท์. (2556). “ตามรอยสงครามเวียดนาม-ลาวในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15.” *วารสารลุ่มน้ำโขง*, 21(2), 115-133.

Jumsai Na Ayuthaya, M. (1967). *History Of Laos.* Bangkok: Chalermnit

Viravong, S. (1964). 2nd ed. *History of Laos.* New York: PARAGON BOOK REPRINT CORP.

ภาษาฝรั่งเศส

De Xieng Khouang, Saignavong. Chao. (2011, November 27). *Histoire du Royaume Phouane Par Chao Saignavong de Xieng Khouang 1950*. Traduction et notes du lieutenant Achard.

<http://laocom.free.fr>; <http://laophaen.free.fr/Dico/>.

Le Boulanger, Paul. (1931). *Historie du Laos Francaise*. Paris: Plon.

ภาษาเวียดนาม

Đại Việt sử ký toàn thư (TT) 2 vols. (1998). Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa Học Xã Hội.

Khâm định Việt sử Thông giám cương mục 2 Vols. (1998). Hà Nội: Nhà xuất bản giáo dục.